

ZATVORENI KRUG – POVIJEST JEDNE NACIONALIZACIJE

MIRJANA PAUŠAK □ Muzej Valpovštine, Valpovo

Ove godine Međunarodni dan muzeja obilježen je temom *Muzeji i sporne povijesti – govoriti o neizrecivom u muzejima*. Muzej Valpovštine na zadanu je temu odgovorio izložbom o nacionalizaciji imovine pripadnika njemačke nacionalne manjine nakon Drugoga svjetskog rata.

Tema našeg muzeja nije slučajno odabrana među mogućim temama o stradanjima ljudi zbog nacionalne pripadnosti. Naime, u Valpovu je nakon Drugoga svjetskog rata bio najveći sabirni logor za pripadnike njemačke nacionalne manjine, koji su bili skupno proglašeni krivima zbog kolektivne odgovornosti.¹ Osim zatvaranja u logor, Nijemcima je oduzeta i imovina, a kroz logor u Valpovu prošlo je više od tri tisuće osoba.² Njih oko tisuću u logoru je izgubilo život zbog loših higijenskih uvjeta, gladi i bolesti. Stradavale su uglavnom starije osobe i djeca.³

Danas je u Valpovu u blizini nekadašnjeg logora, u kapelici sv. Roka, otvoren jedini *Memorijalni centar Podunavskih Švaba u Hrvatskoj*. Tu je postavljena izložba o povijesnom doseljavanju Nijemaca u Podunavlje, o njihovom životu kroz dva stoljeća i o stradanju u logorima.

U skladu s politikom razvijanja suradnje s građanima, Muzej Valpovštine odlučio se za osobnu priču prof. Dubravka Maričića. Taj je Valpovčanin Muzeju za izložbu ustupio svoju privatnu građu koja je bila dostatna za zaokruženu izložbenu priču o kolateralnom stradanju pripadnika njemačke nacionalne manjine, i to kroz prizmu osobne priče o njegovu djedu Đuri Puttereru.

Pomno sačuvana dokumentacija djeda Putterera gotovo lirski uvodi posjetitelje izložbe u životnu priču jednoga limarskog majstor njemačkih korijena nastanjenoga u Valpovu. Uz izložene školske svjedodžbe mogu se vidjeti i dokumenti o kupnji zemljišta i gradnji kuće, koji govore kako je majstor uložio zarađeni novac, a na temelju privatnih obiteljskih fotografija saznajemo i kako je izgledao život sve brojnije obitelji ambicioznog limara. Tako lagana naracija jednog života prerasta u povijest tragedije jedne nacionalne manjine, o kojoj zorno svjedoči odluka o nacionalizaciji te nekad sretno obiteljske kuće i uspješne limarske radionice, kao i o nacionalizaciji cjelokupne privatne imovine Puttererovih, sve do najsitnijeg predmeta. Tako su se na popisu nacionalizacije našle čak i *dunst flaše* od potrošene zimnice obitelji Putterer.

Vihor povijesnih događaja u kojemu se našla i ova obitelji vodi nas potom kroz dokumente sabirnog logora u Valpovu, u kojemu se našla i obitelj Putterer, a onda pratimo njihov povratak u vlastitu kuću, u kojoj nalaze stanare neke druge, njima nepoznate useljene obitelji. Konačno, tu su i dokumenti o javnoj dražbi iz 1953. na kojoj je obitelj otkupila vlastitu kuću. Izložba završava dokumentima o naknadi za oduzetu imovinu u Republici Hrvatskoj, koja je isplaćena današnjim nasljednicima. Kći djeda Đure, majka Dubravka Maričića, koja je kao dvanaestogodišnja djevojčica bila u valpovačkom logoru s obitelji, dočekala je samostalnost Hrvatske, ali je umrla prije isplate naknade, koju je kao nasljednik dobio njezin sin Dubravko. I tako je zatvoren jedan krug nacionalizacije i povrata imovine. No svi ti krugovi nisu istovjetni. Ovo je priča o običnom čovjeku koji je vlastitim radom stekao imovinu, a ona mu je, prema zakonu o kolektivnoj krivnji jedne nacije, nepravedno bila oduzeta.

Izložba *Zatvoreni krug – povijest jedne nacionalizacije* svečano je otvorena 18. svibnja 2017. u kapelici dvorca Prandau Normann u Valpovu. Nakon uvodnih riječi više kustosice Muzeja o temi i izložbi u povodu ovogodišnjega Među-

IM 48, 2017.
POGLEDI, DOGAĐAJI, ISKUSTVA
VIEWS, EXPERIENCES, EVENTS

sl.1. Otvorenje izložbe: kustosica Paušak i prof. Maričić

sl.2. Valpovački srednjoškolci sa svojim profesorima na izložbi

sl.3. Izložba 'Zatvoreni krug – povijest jedne nacionalizacije'

sl.4. Plakat koji najavljuje događanja u organizaciji Muzeja Valpovštine vezana uz Međunarodni dan muzeja 2017.

¹ Vladimir Geiger, *Folksdojčeri pod teretom kolektivne krivnje*, Osijek, 2002.

² Vladimir Geiger, *Radni logor Valpovo 1945. - 1946.*, Osijek, 2014.

³ Ibidem.

narodnog dana muzeja, prisutnima se obratio i vlasnik izložene dokumentacije Dubravko Maričić te ukratko iznio potresnu životnu priču svoga djeda, bake i majke.

Izložbu je otvorenom proglasila dogradonačelnica Valpova gđa Pavica Majdenić, iskazavši pritom i zahvalnost Muzeju Valpovštine koji svojim angažmanom, projektima i prezentiranom vrstom suradnje uvelike obogaćuje Valpovo i cijelu Valpovštinu.

Izložba je predstavljena i 16. svibnja u prostorijama Muzejskoga dokumentacijskog centra u Zagrebu, na konferenciji za novinare u povodu Međunarodnog dana muzeja. Viša kustosica – voditeljica Muzeja Valpovštine Mirjana Paušak – u toj je prilici naglasila kako važnosti te izložbe pridonosi činjenica da stradanje njemačke nacionalne manjine u Jugoslaviji nakon Drugoga svjetskog rata dosad gotovo uopće nije prikazano u hrvatskim muzejima, a danas se ta poratna istina tek sramežljivo načinja kao tema o kojoj treba javno progovoriti.

Primljeno: 6. studenog 2017.

CLOSED CIRCLE – THE HISTORY OF A NATIONALISATION

International Museum Day 2017 featured the topic Museums and Contested History – Saying the Unspeakable in Museums. The Valpovo Local History Museum responded to this theme with the exhibition “Closed circle – the history of a nationalisation”, about the nationalisation of the assets of members of the German ethnic minority after World War II. It was not selected at random among possible themes about the sufferings of people because of their ethnicity. In Valpovo after World War II, that is, there was the biggest concentration camp for ethnic Germans, who were all proclaimed to be guilty on the grounds of collective responsibility.

In line with its outreach policy, the Valpovo Local History Museum decided on the personal story of the teacher Dubravko Maričić. This Valpovo resident lent the Museum his personal material, which was enough for a complete exhibition story about the collateral sufferings of members of the German ethnic minority. Through the prism of the personal story of his grandfather, Đuro Putterer. The importance of this exhibition was enhanced by the fact that the fate of the German ethnic minority in Yugoslavia after World War II has previously never been depicted in Croatian museums, and today this post-war truth is just being shyly broached as a theme that needs to be publicly discussed.